نگاه

مرد بلوند بشکه‌های سیاه

آمنه شیرافکن
روزنامه‌نگار

● سال ۸۰ بود که در جزیره کیش تجارت می‌کرد، نه به مفهوم گسترده آن‌که بسیار ابتدایی و به شکلی از دلالی‌های مرسوم این‌روزها در کشور. همان موقع هم، سر چند بومی منطقه کلاه گذاشته بود و در جنوب کشور آدم خوشنامی نبود. شکلات‌های «هوبی» را چندماه مانده به تاریخ انقضا از دوبی وارد کرده و به‌سرعت پخش می‌کرد. در سال‌های ۸۰ تا ۹۰ اما مسیر زندگی‌اش کاملا چرخید.

از شکلات‌های هوبی بنفش تا بشکه‌های سیاه نفت راه‌درازی نبود. بابک زنجانی بلوند کارش را خوب بلد بود و پیش‌تر در مدل‌های کوچک همه ترفندهای خلاف را آزمایش کرده بود. از تقلب در ثبت شرکتی برای یک تاجر بوشهری در ترکیه و تقلب و کلاهبرداری ۵۰میلیونی در سال۸۱ حالا به ثبت بانک تقلبی در تاجیکستان و مالزی رسیده بود. کسی هم در تمام این سال‌ها مچ دستش را نگرفته بود و اگر گرفته بود چند صباحی بعد دوباره کارش را ادامه داده بود.

در پرونده زنجانی بیش از هر چیز، ماجرای عدم نظارت مهم است و دیگر مسایل در حاشیه‌اند؛ حاشیه‌هایی در متن پرونده تخلف تاریخی فساد در ایران. پرونده‌ای که حالا با گذشت یک سال از بازداشت زنجانی هم، از ابهام مخاطب و افکار عمومی نکاسته و بیشتر به عمق سوال‌ها افزوده است.

سوال این است که چه می‌کنیم که چنین می‌شود. نگاه موشکافانه به پرونده سنگین بابک زنجانی پاسخ روشنی است به این سوال. اینکه چطور به‌سادگی مردی هزارچهره به لایه‌های حساس اقتصاد کشور ورود یافته و آن وقت ثبت یک شرکت ساده و کسب درآمدی مشروع از آن، این‌روزها به یکی از دشوارترین امور برای نسل جوان ایرانی تبدیل شده، چطور است که همچنان کار دلالی -اقتصاد سایه- بیداد می‌کند و تولید کماکان در رکود تورمی است. چطوراست که مالیات و عوارض تنها سهم خوش‌حساب‌هاست و آنطور که خود مسوولان گفته‌اند ۴۰درصد اقتصاد ایران از پرداخت مالیات پا پس کشیده‌اند. این ۴۰درصد چه دستگاه‌ها و چه افرادی هستند و چرا تاکنون درباره شناسایی آن سکوت شده؟

یک‌سالگی بازداشت زنجانی فرصتی است کوتاه برای تامل درباره نظام اقتصادی و سیاسی ایران. نام بابک زنجانی به طعنه «شاه کلید» کلاهبرداری‌ها شده، از تاکسی گرفته تا گفت‌وگوی روزمره، همه می‌خواهند رمز موفقیت یک‌شبه او را بدانند. البته پیگیری‌های یک‌ساله ما نشان از آن دارد که اتفاقا زنجانی ۱۳سالی می‌شود که آدم خوشنامی نیست. این خوشنام‌نبودن اما برای کسب قدرت چندان مانع بزرگی برایش نبود. اینجا بدون تردید پای برخی حمایت‌های بی‌ضابطه در میان بوده و نظارت‌های رفاقتی. وگرنه چطور برای کسب وام دومیلیونی هزار بوروکراسی اداری طی می‌شود و برای پرداخت هزینه‌های میلیاردی به زنجانی هیچ. چطور برای استخدام معلمی در دستگاه آموزش‌وپرورش تمام زندگی فرد از ابتدا تا انتها بررسی می‌شود و آن وقت سپردن مال مردم به یک جوان ۴۰ساله - نه‌چندان خوشنام - بی‌هیچ بازخوانی از گذشته او به‌سادگی آب‌خوردن صورت می‌گیرد.

یک‌روز نام شهرام جزایری بر سر زبان‌ها افتاد و یک روز آقای خاوری بانک ملی و بعدتر امیرمنصور آریا و النهایه بابک زنجانی. جلوی انتشار اسامی دیگر درست زمانی گرفته خواهد شد که پرونده نه در انتهای کار که از همان ابتدا وارسی شده و به نقصان تمام افراد دخیل در این پرونده رسیدگی شود؛ از وزرایی که پای اعتبارنامه بابک زنجانی امضا زده‌اند تا رییس بانک مرکزی وقت و بسیاری دیگر که در پروژه اعتماد حداکثری به زنجانی چشم بر روی واقعیت بسته‌اند. به‌ویژه آنهایی که می‌بایست پیشینه این آدم را از همان دوران کودکی تا ۴۰سالگی‌اش جزء به جزء بررسی می‌کردند.

چرخه معیوبی در تولید بابک زنجانی دخیل بوده، چرخه تولید امثال زنجانی‌ها، خاوری‌ها، آریاها و ... درست زمانی از حرکت بازخواهد ایستاد که هر مسوول و مقامی به هنگام امضا و سفارش و توصیه از ترس نظارت‌های بی‌محابا به خود اجازه چنین کاری ندهد.

تولید آدم‌هایی که برای مدتی نماد فساد می‌شوند و همه داد و فغان‌ها بر سر آنها می‌رود، اتفاقا از جهاتی پدیده جهان سومی است. در کشورهای جهان سوم است که به یکباره نام یک نفر و نه شبکه پیرامونی‌اش رسانه‌ای می‌شود. اتفاقا ترس رسانه‌ها از همین است که مبادا توجه به‌نام یک‌نفر، افکار عمومی را از پیگیری رابطان و واسطان باز دارد. بنابراین از خاطر نبریم که بابک زنجانی نه به تنهایی بابک زنجانی شده و نه به تنهایی قرار است به مجازات اعمال خود برسد. زنجانی و امثال او یک فرآیند و چرخه‌ای از تولید فسادند که درمان آن به سم‌پاشی نقطه‌به‌نقطه تولید این فساد و تخلف‌ها نیازمند است. وگرنه دفع فساد با حذف نام این آدم‌ها از تاریخ ما، نه‌تنها راه به جایی نخواهد برد که تنها به تقویت حرکت‌های بعدی منجر خواهد شد.

ناگفته‌های رییس کمیسیون برنامه و بودجه مجلس از گزارش دیوان محاسبات درباره بابک زنجانی

فراتر از ویترین زنجانی نرفتیم

تاجگردون: نباید آمر و ناظر فراموش شوند

شرق، آمنه شیرافکن: سه‌ماه پیش دادستان دیوان محاسبات و وزیر نفت میهمان کمیسیون برنامه و بودجه مجلس شدند. دیوان محاسبات گزارش نهایی‌اش درباره بابک زنجانی را قرائت کرد و نقد غلامرضا تاجگردون نیز در همان جلسه به گوش دادستان دیوان رسید. در گزارش دیوان به گفته رییس کمیسیون برنامه و بودجه مجلس نهم خطای مسلم ناظر و آمر فراموش شده و تنها به عوامل پرداخته شده، در رسیدگی به عوامل هم تنها نام یک نفر مطرح است، آن هم فردی که حالا مدتی است میهمان زندان اوین شده است. اما آن‌طور که تاجگردون روایت کرده، در این گزارش نه نامی از سه وزیر خاطی در تایید بابک زنجانی آمده و نه اشاره‌ای به خطای دستگاه‌های نظارتی شده، از ذی‌حسابان دیوان محاسبات گرفته تا سازمان بازرسی و دیگر نهادهای نظارتی و امنیتی. مجموع این مسایل نماینده گچساران را به این وضعیت رسانده که در آستانه یک سالگی دستگیری زنجانی، بیش از هر زمان دیگری نگران اعدام او باشد. نه آنکه دلش برای بابک زنجانی و فساد اقتصادی او سوخته باشد که بیشتر نگران مسایل جانبی این احتمال است. او همچنین در بخشی از این مصاحبه به تذکر درباره مفهوم‌نبودن اعداد و ارقام بودجه‌ای و انحراف مشاهده‌شده در آن اشاره دارد و پاسخ توجیهی مسوولان وقت مبنی بر اینکه تحریم هستیم و شرایط بحرانی است.

عکس: عباس کوثری، شرق

به‌عنوان نماینده مجلس چه زمان اسم بابک زنجانی به گوش‌تان خورد، فکر نمی‌کنید اگر این ماجرا بهتر رصد می‌شد، این همه منابع مالی از کشور خارج نمی‌شد؟

برای این موضوع باید به ماجرای انحراف از بودجه دوره احمدی‌نژاد برگردیم؛ انحراف از بودجه تقریبا در تمام بودجه‌های دولت‌های نهم و دهم به‌وفور به چشم می‌خورد. ماجرای زنجانی برای من نماینده هم درست از غیرشفاف‌بودن برخی دخل‌وخرج‌های مالی دولت در بودجه و گردش خزانه قابل فهم بود. به‌عنوان فردی آشنا به مسایل بودجه‌ای گزارش بودجه را می‌خواندم و چرخه مالی و اعداد و ارقام گویای انحراف‌های اساسی بود.

منظور من همین است که چرا مجلس درباره مشاهده این تخلف‌ها سکوت کرد؟

وقتی دخل‌وخرج بودجه‌ای را کنار هم می‌گذاشتیم مشخص بود منابعی فروخته شده و پول آن هم برنگشته و هر بار هم سوال می‌کردیم، بهانه تحریم را وسط می‌کشیدند و اینکه برخی در تلاش‌اند در شرایط تحریم کمک‌حال دولت شوند و اینکه در شرایط بحران هستیم.

و اسم بابک زنجانی همین موقع‌ها در مجلس شنیده می‌شد؟

در محافل اسم‌ها پیچیده بود، حالا مدتی «ب. ز» بود و بعدترها شد بابک زنجانی. تا اینکه ماجرا به پخش فیلم از سوی احمدی‌نژاد رسید، در صحن علنی مجلس. آن موقع بود که نام بابک زنجانی به‌صراحت در صحن علنی مجلس پیچید و از حالت ب. ز به بابک زنجانی درآمد. در اعداد بودجه کسی که منطق اعداد را بداند، به‌سرعت می‌فهمد چقدر گردش خزانه سوال دارد و ما نمایندگان اطلاعات محرمانه نداشتیم و نمی‌توانستیم بفهمیم اصل این انحراف به کجا بازمی‌گردد. به هر حال بر ما عیان بود که گردش خطایی در جابه‌جایی منابع مالی دولت اتفاق افتاده اما دسترسی‌نداشتن به اسناد محرمانه و برخی توجیه‌ها مانع از شفاف‌سازی در آن موعد خاص می‌شد. برای این موضوع نباید شرایط دولت گذشته و عدم پاسخگویی به نمایندگان را از بین ببریم و تاکید مضاعفی که همگان بر وضعیت اضطراری تحریمی کشور داشتند. نکته‌ای که به باور من چندان هم در روند مسایل مالی تاثیرگذار نبود و نمی‌بایست به دخل و تصرف در منابع مالی دولت منجر می‌شد.

الان وضعیت چطور است. همین بودجه ۹۳ دولت آقای روحانی چقدر انحراف دارد و آیا نمونه‌ای از تخلف در این بودجه به چشم‌تان خورده؟

الان که هم خزانه هفتگی گزارش می‌دهد و هم وزارت نفت. وزارت نفت برای ما گزارش سری می‌فرستد و خوشبختانه ما هم خطا و انحرافی نمی‌بینیم.

یکی از نقدهای موجود مساله نظارت است و اینکه چطور بابک زنجانی با آن همه پرونده‌های باز به وزارت نفت راه یافت و مساله حساس فروش نفت ملی کشور؟

در موضوع بابک زنجانی دستگاه نظارتی باید دقت و نظارت بیشتری می‌داشت. من نماینده به فرض می‌فهمیدم و از شخص رییس‌جمهور یا وزرا در این موضوع سوال مطرح می‌کردم، آخرش پاسخ تکراری‌شان این بود که می‌گفتند تحریم است و این چیزها زبان هر کسی را بند می‌آورد. این تحریم‌ها هم برای خیلی‌ها آب و نان شد، اما اگر نظارت درست صورت می‌گرفت ما اصلا به پدیده بابک زنجانی نمی‌رسیدیم. بسیاری افراد همین حالا در کشور ما پتانسیل بابک زنجانی‌شدن دارند، اما سوال این است که آیا همه باید دست روی دست بگذارند که همه آنها بشوند بابک زنجانی؟ خیر، باید سیستم جلوی اینها را بگیرد.

البته در چنین شرایطی است که انتظار از دستگاه‌های نظارتی دو چندان می‌شود.

به نظرم به برخی افراد- حالا به چه دلیلی نمی‌دانم- اعتماد بیش از اندازه و خارج از قاعده‌ای شده بود که بعدها دود این اطمینان بدون ضمانت به چشم تک‌تک شهروندان ایرانی رفت و پول نفت و بیت‌المال هدر شد. آن‌موقع نگاهی بود که برخی قدیس‌اند و نمی‌شود به آنها نزدیک شد و نقدشان کرد. اینکه می‌گفتند بانک‌مرکزی و وزارت نفت تخلف نمی‌کند. می‌گفتند مگر می‌شود وزیر نفت که یک آدم پاک و با سابقه انقلابی است خطایی کند و مگر می‌شود از زیر دست این آدم‌ها خطایی در برود؟

آقای تاجگردون در موضوع بابک زنجانی همان‌طور که آقای امیرعباس سلطانی در مجلس گفتند و بعدتر هم سخنگوی قوه‌قضاییه تایید کرد، ایشان نزدیک به ۱۵پرونده باز تخلف داشتند، آن وقت چطور دستگاه نظارتی همه این پرونده‌ها را ندیده؟

آقای زنگنه و نماینده‌های پیگیر این ماجرا در مجلس این را بارها گفته‌اند و شما هم شک نکنید که بابک زنجانی تنها نیست.

اینکه از بدیهیات است، تقریبا صد باری از زبان نمایندگان و دیگر مقام‌های مسوول گفته شده بابک زنجانی ویترین یک جریان بوده، اما نکته اینکه هیچ‌گاه ما از این ویترین فراتر نمی‌رویم.

البته ما هم به اینکه چرا از ویترین فراتر نرفته‌ایم نقد داریم، اما این کار مجلس نیست.

علاوه بر مجلس، دیوان محاسبات و سازمان بازرسی هم درباره پرونده زنجانی و این تخلف تاریخی، گزارش آماده کرده بودند، فکر می‌کنم گزارش دیوان محاسبات هم به دست شما رسیده، کمی درباره جزییات این گزارش بگویید؟

سه، چهارماه پیش گزارش مکتوب و محرمانه دیوان محاسبات در موضوع بررسی پرونده بابک زنجانی در کمیسیون برنامه‌وبودجه خوانده شد. هم دادستان دیوان محاسبات آمده بود و هم وزیر نفت. همان موقع هم به رییس دیوان محاسبات گفتم، پرونده به این مطولی و عمیقی خیلی عجیب است که آمران محکوم نشده و تنها عاملان پرونده محکوم شوند. نظر من نماینده این است که هم آمر، هم عامل و هم ناظر باید محاکمه شوند.

منظورتان از آمر چه افراد و دستگاه‌هایی هستند؟

هر کسی که امر کرده با بابک زنجانی قرارداد بسته شود، بدون درنظرگرفتن پرونده گذشته این فرد و تخلف‌های فراوانی که پیش‌تر در پرونده قضایی او به ثبت رسیده بود. حالا فرقی ندارد این آمر چه کسی باشد و چه سمتی داشته باشد؛ چه وزیر باشد و چه نماینده باید درباره این آمریت پاسخگو باشد. بالاخره سه وزیر دولت احمدی‌نژاد امر کردند. اینها امر کردند و صورتجلسه اینها مکتوب است. بخشی هم عاملان‌اند، یعنی افرادی که چک را امضا کرده‌اند و در زندانند و هیچ‌کس به ناظر نمی‌پردازد. از دیوان محاسبات، ذی‌حسابی، سازمان بازرسی، هیات بازرسی هیات نظارت بر بانک‌مرکزی گرفته و خیلی ناظران دیگر. حتی تخلف کمیته صیانت از مفاسد نفت که در وزارت نفت است نیز مشخص است. آنها گزارش قابل توجهی در توضیح وضعیت پرونده پیشین و تخلف‌های زنجانی ارایه نداده‌اند. البته تخلف نهادهای امنیتی هم محرز است.

بازداشت بابک زنجانی یک‌ساله شد، پیش‌بینی‌تان از آینده این پرونده چیست؟

متاسفانه تحلیل من این است که ما بابک زنجانی را گرفته‌ایم و تا چندماه دیگر هم اعدامش می‌کنیم و می‌گوییم پرونده تمام است. اما جزییات و پرداختن به آمران و ناظران و عاملان به فراموشی سپرده خواهد شد.

مستندی هم برای این ادعا دارید؟ یعنی خبر از اعدام به گوشتان رسیده یا تحلیل شخصی‌تان است.

تحلیل شخصی است، ببینید ما گزارش دیوان محاسبات را دیدیم و در آن به عوامل دیگر دخیل در این تخلف تاریخی اشاره‌ای نشده. این مسایل نه در گزارش دیوان محاسبات دیده شده و نه سازمان بازرسی.

ارزیابی‌تان از گزارش دیوان چیست؟

از دید مالی در این گزارش همه فرآیندها درست بررسی شده، اما در انشا و صدور رای به نظرم تصمیم درستی گرفته نشده، البته تاکید دارم که این نظر شخصی من است.

می‌فرمایید منظورتان از این عدم‌صراحت چیست؟

آن روز به دادستان دیوان محاسبات گفتم دلیل ندارد که برای آمر و ناظر این پرونده هیچ حکمی در نظر گرفته نشود و تنها به عوامل پرداخته شود.

یعنی در گزارش اسمی از آمر و ناظر نیامده بود؟

اصلا، تنها نام یک نفر در این گزارش آمده بود. که به نظرم فرد بی‌صاحبی است. آقای «س. ج» که البته پیش‌تر در بدنه وزارت نفت مشغول به کار بوده و دلیل محکومیتش حواله و تایید پروژه به زنجانی قید شده بود. اما اینکه چه‌کسی دستور این حواله را داده و چه ناظرانی در بررسی این موضوع قصور کرده‌اند، همگی فراموش شده است. اما نظر من این است که بدون شک حسابرسی دیوان محاسبات باید زیر سوال رود. تمام ذی‌حساب‌ها باید بازخواست شوند و همچنین وزرای احمدی‌نژاد.

مسوول امنیتی کشور باید توضیح دهد که چطور معامله‌به‌معامله تمام خریدهای ما در سال‌های تحریم یک‌به‌یک خیلی همه‌جانبه چک شد و وقتی بنا بود از کشورهای اروپایی دارو بخریم چطور سه نیروی امنیتی و نظارتی با این گروه به خارج می‌رفتند اما حالا که بشکه‌های نفتی ما میلیونی به خارج از کشور رفته‌اند، چرا همه سر در برف کرده و واقعیت تخلف را ندیده‌اند. چرا نظارت همه‌جانبه‌ای در کار نبوده و حالا هم با مطرح‌کردن اسم فردی که حامی خاصی ندارد، می‌خواهیم مساله را غیرهمه‌جانبه بررسی کنیم. تاکید من نماینده این است که کنار این باید افراد اصلی هم دیده شوند. به طور کلی پرونده دیوان محاسبات در حکم ناقص است.

پدیده بابک زنجانی در جامعه تبدیل به ضرب‌المثل فساد شده، به طور کلی فکر می‌کنید خلق چنین آدم‌هایی و وجود این سطح از فساد چه تاثیری در جامعه به جای خواهد گذاشت؟

همین حالا هم مردم به ما بی‌اعتماد شده‌اند. باور ندارند که ما جریان سالمی داریم. بازگشت سرمایه اجتماعی، کار راحتی نیست. سرمایه ما به‌شدت آسیب‌پذیر شده، به‌ویژه اینکه دو، سه پرونده پشت سر هم اتفاق افتاده و برخی پرونده‌ها هم ابعادش نه باز می‌شود و نه محکوم. این نتیجه هم توالی و ایجاد پرونده‌های بعدی را رقم می‌زند. مانند همین ماجرای اعدام امیرمنصور آریا. آریا اعدام شد اما آیا ماجرای فساد و بازتولید فساد در کشور ما تمام شد؟ نه! اتفاقا علتش را هم خدمت رییس محترم قوه‌قضاییه که رسیده بودیم گفتم و از ایشان درخواستی کردم؛ خدمت ایشان گفتم درست که پرونده اتفاق افتاده اما قوه‌قضاییه باید از منظر پیشگیری علت‌ها را شناسایی کرده به‌طور شفاف به مردم گزارش دهد تا اعتماد مردم دوباره جلب شود.

سوال مردم کوچه و خیابان این است که اگر امیرمنصور آریا اعدام شد پس بقیه چه شدند؟ بقیه کجا رفتند؟ حالا هم به‌عنوان یک نماینده نگرانم که بابک زنجانی هم اعدام شود، که اگر اعدام شود موضوع دوباره ابعادش مغفول می‌ماند. متاسفانه حافظه کوتاه‌مدت تاریخی ما هم مزید بر علت می‌شود و باز سیکل معیوب فساد تکرار می‌شود.

منهای پایتخت

مدیرکل صداوسیمای اصفهان:

جوانان اخبار BBC را می‌پذیرند اما اخبار داخلی را نه

● **اصفهان- ایسنا:** مدیرکل صداوسیمای استان اصفهان گفت: «رسانه‌ها نقش موثر و مهمی در شکل‌گیری افکار عمومی دارند و وقف که یک امر مقدس دینی است، می‌طلبد که رسانه‌ها در این زمینه آگاهی‌رسانی کنند.» کلباسی با بیان اینکه «متاسفانه وقتی در دانشگاه‌ها به جوانان می‌گوییم که رتبه علمی کشورمان در جایگاه دوازدهم جهان است، قبول نمی‌کنند»، افزود: «آنها اخبار BBC را می‌پذیرند اما اخبار داخلی کشورمان را قبول نمی‌کنند.»

محمدجواد لاریجانی:

کودتای ۸۸ در برابر ماهیت دموکراتیک و اسلامی نظام بود

● **اصفهان- تسنیم:** دبیر ستاد حقوق بشر قوه‌قضاییه با تاکید بر اینکه «آمریکا، اسراییل و انگلیس از ابتدا در شکل‌گیری فتنه ۸۸ سهم داشتند»، گفت: «به اعتقاد بنده فتنه ۸۸ یک کودتای تمام‌عیار در برابر ماهیت دموکراتیک و اسلامی نظام به شمار می‌رفت.» محمدجواد لاریجانی عنوان کرد: «کسانی که در این فتنه حضور داشتند، باید به ملت توضیح دهند که چرا مسیر شکوهمند یک انتخابات پرشکوه را به یک مسیر کودتایی علیه نظام هدایت کردند.»

رییس پلیس فتای ایلام: استفاده از فیلترشکن در کافی‌نت‌ها ممنوع

● **ایلام- ایسنا:** رییس‌پلیس فتای ایلام گفت: «مسوولان کافی‌نت‌ها موظف هستند تا شش‌ماه اطلاعات و مشخصات استفاده‌کنندگان را نگهداری کنند تا در صورت نیاز آن را در اختیار پلیس و دستگاه قضایی بگذارند.» سرگرد «علی کسانی» از تشدید کنترل و نظارت بر کافی‌نت‌ها به‌منظور افزایش ضریب حفاظتی و برقراری امنیت در فضای مجازی در استان خبر داد و گفت: «پلیس فتا نسبت به بازرسی تمامی دفاتر خدمات اینترنت در سطح استان اقدام می‌کند و در صورت مشاهده هرگونه تخلف با متخلفان برابر قانون برخورد خواهد شد.» او افزود: «استفاده و در اختیار گذاشتن هرگونه ابزار دسترسی به سایت‌های فیلتر شده یا استفاده از هرگونه VPN روی دستگاه‌های رایانه‌ای در کافی‌نت‌ها ممنوع است.»